

ROKSANA PATRYCJA CZUBA  
Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji  
Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II  
ORCID 0000-0002-0377-260X

## **PODMIOTY ZOBBLIGOWANE I UPRAWNIONE DO WYCHOWANIA DZIECKA NA PODSTAWIE KODEKSU PRAWA KANONICZNEGO Z 1983 ROKU**

Treść: Wstęp. – 1. Próba zdefiniowania pojęcia „dziecko”. – 2. Określenie terminu „wychowanie”. – 3. Podmioty zobligowane i uprawnione do wychowania dziecka – analiza kodeksowa. – 3.1. Rodzice i ich obowiązki wychowawczy. – 3.2. Pełniący obowiązki rodziców oraz pomoc władz państwowych. – 3.3. Prawo i obowiązek Kościoła względem wychowania dziecka. – 3.4. Szkoła miejscem wychowawczym. – Zakończenie.

### **Wstęp**

Wychowanie jest procesem rozbudowanym, który polega na kształtowaniu osoby ludzkiej. Kształtowanie to nie odbywa się samodzielnie. Dziecko nie jest w stanie samo dokonać tego procesu. Jest ono darem i podlega szczególnej ochronie.

Niniejszy artykuł jest próbą dokonania analizy, które z podmiotów odpowiadają za proces wychowawczy dziecka na podstawie obowiązującego Kodeksu Prawa Kanonicznego.

Jak prawodawca kodeksowy wskazuje, za jego wychowanie odpowiedzialne są konkretne podmioty. Pierwszym z nich są rodzice. Stanowią oni pierwszy i główny podmiot odpowiedzialny za wychowanie i formację dziecka w wierze katolickiej. Uprawnienie to rodzi konkretne konsekwencje o charakterze prawnym. Najważniejszą

z nich jest konieczność respektowania przez wszystkich prawa rodziców do wychowania potomstwa, to prawo do wychowania zgodnie z własnymi przekonaniami (moralnymi, religijnymi). Rodzice są pierwszymi, lecz nie jedynymi podmiotami sprawującymi funkcję wychowawczą. Państwo i Kościół mają obowiązek wspierać rodziny, wszelkimi możliwymi formami pomocy.

Niniejsza praca odwołuje się również do innych dokumentów Kościoła jak i do ustawodawstwa państwowego. Przy próbie formułowania definicji posłużono się definicjami pedagogicznymi oraz encyklopedycznymi.

### 1. Próba zdefiniowania pojęcia „dziecko”

Definicję pojęcia „dziecko” znajdujemy w kan. 97 § 2 KPK, który stanowi: „Małoletni, przed ukończeniem siódmego roku życia, nazywa się dzieckiem i uważany jest za nieodpowiedzialnego. Po ukończonym siódmym roku życia domniemywa się, że posiada używanie rozumu”<sup>1</sup>. W Kodeksie wyróżniono tylko „kategorię dzieci” kryjące się pod określeniem małych. Za dzieci uważa się osoby niemające zdolności rozumnego działania. Po ukończeniu siódmego roku życia domniemywa się, że osoba taka posiada zdolność rozumnego działania. Tym samym dzieci nie są zobowiązane do zachowania norm kanonicznych wynikających z prawa ludzkiego, chyba że prawo stanowi inaczej. Wyjątek ten określa kan. 11 KPK/83<sup>2</sup>. W Kodeksie zawarte jest wiele norm, które odnoszą się do wymagalności wieku do dokonywania określonych czynności lub sprawowania danych funkcji<sup>3</sup>.

---

<sup>1</sup> *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus* (25.01.1983), AAS 75 (1983), pars II, s. 1-317; tekst polski: *Kodeks Prawa Kanonicznego*, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Pallottinum, Poznań 1984 [dalej: KPK/83, Kodeks].

<sup>2</sup> Ustawom czysto kościelnym podlegają ochrzczeni w Kościele katolickim lub do niego przyjęci, którzy jednak posiadają wystarczające używanie rozumu oraz - jeśli ustawa czego innego wyraźnie nie zastrzega - ukończyły siódmy rok życia.

<sup>3</sup> J. OTADUY, w: *Kodeks Prawa Kanonicznego, Komentarz*, red. P. Majer, Kraków 2011, s.128.

Słownik pedagogiczny wskazuje, że dziecko jest jednostką ludzką w najwcześniejszej fazie rozwoju<sup>4</sup>. Określane jest mianem niepowtarzalnej osoby, ale nie jest traktowane jako pełnowartościowa jednostka. Dziecko z natury rodzi się nieporadne i wymaga opieki. W pedagogice dziecko uważa się za kogoś wyjątkowego, ponieważ nie jest skażone deformacją społeczną<sup>5</sup>. Dzieciństwo traktowane jest nie tylko jako faza rozwoju osobniczego, ale jako szczególna wartość sama w sobie. Powinno być zatem chronione. Chcąc wskazać klamry wieku uznano, że człowiek jest dzieckiem od narodzin do rozpoczęcia procesu dojrzewania (brak tu jest wskazań wiekowych)<sup>6</sup>. Autorzy leksykonu „Pedagogika” wskazują, że dziecko to człowiek „w pierwszym okresie rozwoju osobniczego, od chwili urodzenia do zakończenia procesu wzrastania”<sup>7</sup>.

Warto wskazać, że powyższe pedagogiczne definicje dziecka są sprzeczne z nauką Kościoła i Jana Pawła II, gdzie dzieckiem jest się od chwili poczęcia. Katechizm Kościoła Katolickiego stanowi, iż: „Dziecko od chwili poczęcia ma prawo do życia”<sup>8</sup> i określane jest jako dar. Podobnie w prawie polskim, legalna definicja „dziecka” jest doprecyzowana i wskazuje, od którego momentu można wskazać, iż mamy do czynienia z dzieckiem. Jak stanowi art. 2 ust. 1 Ustawy o Rzeczniku Praw Dziecka: „W rozumieniu ustawy dzieckiem jest każda istota ludzka od poczęcia do osiągnięcia pełnoletności”<sup>9</sup>.

Powstała nauka, która zajmuje się psychicznym i fizycznym rozwojem dzieci – pedologia. Nazwa ta pochodzi o greckiego słowa *paidós* i oznacza dziecko<sup>10</sup>. Według S. Wołoszyna pedologia była próbą unaukowania pedagogiki w wyniku zdobyczy nauk biomedycznych

<sup>4</sup> *Encyklopedia pedagogiczna*, red. W. Pomykało, Warszawa 1997, s. 152.

<sup>5</sup> W znaczeniu, że dziecko powinno być nadzieją społeczeństwa.

<sup>6</sup> T. BILICKI, *Dziecko i wychowanie w pedagogii Jana Pawła II – na podstawie jego Encyklik, Adhortacji, wybranych listów i przemówień*, Kraków 2007, s. 20.

<sup>7</sup> *Pedagogika. Leksykon*, red. B. Milerski, B. Śliwierski, PWN, Warszawa 1999, s. 51.

<sup>8</sup> *Katechizm Kościoła Katolickiego, Kompendium*, Kielce 2005, n. 2322.

<sup>9</sup> Ustawa z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka, Dz.U.2017.0.922.

<sup>10</sup> *Pedagogika. Leksykon...*, op. cit., s. 210.

i psychologicznych w pierwszej połowie XX w.<sup>11</sup> Pedologia odnosi się do psychologii rozwojowej dziecka w nauczaniu oraz wychowaniu. Prawdopodobną przyczyną powstania tej nauki jest wzrost zainteresowania sytuacją społeczną i prawną dziecka.

Dziecko w okresie rozwoju od urodzenia do zakończenia procesu wzrastania, jako istota będąca w trakcie wzrastania, wymaga specjalnej opieki oraz pomocy ze strony rodziców, pedagogów i całego społeczeństwa.

## 2. Określenie terminu „wychowanie”

Co się rozumie pod pojęciem wychowania? W Kodeksie Prawa Kanonicznego oraz nauczaniu Kościoła brak jest wskazania legalnej definicji samego słowa wychowanie. Najczęściej „wychowanie” łączone jest z wyrazem „chrześcijaństwo” i dotyczy wychowania chrześcijańskiego albo łączone jest z wyrazem rodzina i dotyczy wychowania potomstwa w rodzinie.

Termin „wychowanie” został wyjaśniony we wcześniej przytoczonej już encyklopedii pedagogicznej. Przedstawia ona dwie definicje wychowania: z punktu widzenia religii oraz z punktu widzenia świeckiego. W perspektywie religijnej wychowanie jest określane jako: „pomoc udzielaną człowiekowi w realizacji jego człowieczeństwa, w nadaniu życiu człowieka ostatecznego sensu rozumianego na ogół jako zjednoczenie człowieka z Bogiem poprzez praktykowanie miłości i bliźniego”<sup>12</sup>. W chrześcijaństwie wychowanie ma się dokonywać przez: modlitwę, lekturę Biblii, korzystanie z sakramentów i wypełnianie przykazań<sup>13</sup>.

Świeckie definicje „wychowania” mają wiele podziałów. Można je rozpatrywać w ujęciu węższym lub szerszym. W ujęciu węższym wychowanie to: „świadome, celowe i specyficzne działanie osób z reguły występujących w ich różnych zbiorach (rodzinnych, szkolnych,

---

<sup>11</sup> S. WOŁOSZYN, *Nauki o wychowaniu w Polsce w XX wieku*, Warszawa 1993, s. 19-23.

<sup>12</sup> *Encyklopedia pedagogiczna...*, op. cit., s. 913.

<sup>13</sup> T. BILICKI, *Dziecko i wychowanie w pedagogii...*, op. cit., s. 21.

innych) dokonywane głównie przez słowo (i inne postacie interakcji, zwłaszcza przez przykład osobisty) zmierzające do osiągnięcia względnie trwałych skutków (zmian) w rozwoju fizycznym, umysłowym, społecznym, kulturowym i duchowym jednostki ludzkiej<sup>14</sup>. W ujęciu szerszym wychowanie to: „oddziaływanie całości kształtu specyficznych pedagogicznych bodźców i doświadczeń ogólnospołecznych, grupowych, indywidualnych, profesjonalnych i nieprofesjonalnych przynoszących względnie trwałe skutki rozwoju jednostki ludzkiej w jej sferze fizycznej, umysłowej, społecznej, kulturowej i duchowej”<sup>15</sup>.

Porównując dwa ujęcia, w ujęciu szerszym działalność i bodźce wychowawcze nie ograniczają się do działań celowych i świadomych. Podkreśla się tutaj rolę, jaką odgrywają w wychowaniu jego realizatorzy oraz aktywność wychowanków. Rezultaty wychowania zależą od świadomego i celowego oddziaływania, środowiska oraz wysiłków jednostki zmierzających do ukształtowania własnej osobowości<sup>16</sup>.

J. Tarnowski dokonując syntezy określa, że wychowanie jest systemem oddziaływania starszych pokoleń na dorastające (sfera prakseologiczna). To system sprzyjający działaniu i wszechstronnemu rozwojowi (sfera psychologiczna), oraz przygotowującym nowego człowieka do przyszłego życia (sfera socjologiczna)<sup>17</sup>. Definicję wychowania przedstawia również Jan Paweł II i określa, że „wychowanie jest stawianiem się człowiekiem coraz bardziej człowiekiem”<sup>18</sup>. Papież zwraca uwagę na to, aby człowiek bardziej „był” a nie tylko „miał”. Wskazuje, że wychowanie ma podstawowe znaczenie dla kształtowania stosunków międzyludzkich. Dzieci w wyniku wychowania powinny wzrastać w swym człowieczeństwie<sup>19</sup>.

---

<sup>14</sup> *Encyklopedia pedagogiczna...*, op. cit., s. 916-917.

<sup>15</sup> *Encyklopedia pedagogiczna...*, op. cit., s. 918.

<sup>16</sup> T. BILICKI, *Dziecko i wychowanie w pedagogii...*, op. cit., s. 21-22.

<sup>17</sup> J. TARNOWSKI, *Jak wychować? W ogniu pytań*, Żąbki 2003, s. 64.

<sup>18</sup> JAN PAWEŁ II, *Bardziej „być dla drugich” – przemówienie w siedzibie UNESCO, Paryż 2 czerwca 1980*, w: *Dziecko w nauczaniu Jana Pawła II: analogia wypowiedzi*, red. C. Drażek, J. Kawecki, Kraków 1986, s. 26.

<sup>19</sup> T. BILICKI, *Dziecko i wychowanie w pedagogii...*, op. cit., s. 69.

### 3. Podmioty zobligowane i uprawnione do wychowania dziecka – analiza kodeksowa

Wyraz „wychowanie”, w kontekście wychowania dziecka, występuje w obowiązującym Kodeksie Prawa Kanonicznego w 14 kanonach.

#### 3.1. Rodzice i ich obowiązek wychowawczy

Pierwszy z nich kan. 226 § 2 KPK<sup>20</sup> zawarty w księdze II, części I, tytule II – dotyczący obowiązku rodziców do wychowania dzieci, którzy dali im życie. W tym przypadku zrodzenie potomstwa ma znaczenie naturalne. Wychowanie w pierwszej kolejności jest obowiązkiem rodziców i obejmuje również wiarę, której pierwszymi nauczycielami są rodzice. Rodzice tworzą pierwszą podstawową komórkę społeczną – rodzinę, w której to odbywa się pierwszy etap wychowania. Wychowanie obejmuje również kwestię wiary, której pierwszymi nauczycielami są rodzice<sup>21</sup>.

Dopełnieniem tego kanonu jest kan. 1136 KPK, który stanowi, że rodzice mają najpoważniejszy obowiązek i najpierwsze prawo troszczenia się zgodnie, według swoich możliwości, o wychowanie potomstwa zarówno fizyczne, społeczne i kulturalne, jak i moralne oraz religijne. Jest to norma podkreślająca szczególny obowiązek oraz uprzywilejowane prawo, jakie posiadają rodzice w odniesieniu do wychowania swoich dzieci<sup>22</sup>.

#### 3.2. Pełniący obowiązki rodziców oraz pomoc władz państwowych

Kolejny kan. 793 KPK zawarty w księdze III, tytule III – również nawiązuje do rodziców oraz do osób, które zastępują i pełnią ich obowiązki. Treść § 1 stanowi że: „Rodzice oraz ci, którzy ich zastępują, mają obowiązek i zarazem prawo wychowania potomstwa. Rodzice

---

<sup>20</sup> § 2 Rodzice, ponieważ dali dzieciom życie, mają bardzo poważny obowiązek i prawo ich wychowania. Stąd też na pierwszym miejscu do chrześcijańskich rodziców należy troska o chrześcijańskie wychowanie dzieci, zgodnie z nauką przekazywaną przez Kościół.

<sup>21</sup> J. HERVADA, w: *Kodeks Prawa Kanonicznego...*, op. cit., s. 217.

<sup>22</sup> R. NAVARRO VALLS, w: *Kodeks Prawa Kanonicznego...*, op. cit., s. 855.

katolicy mają ponadto obowiązek i prawo dobrania takich środków i instytucji, przy pomocy których, uwzględniając miejscowe warunki, mogliby lepiej zadbać o katolickie wychowanie swoich dzieci.” W § 2 mowa o tym, że „Rodzice mają również prawo otrzymania od państwa pomocy potrzebnych do katolickiego wychowania dzieci.” Nawiązanie do wskazanego kanonu zawarte jest w Deklaracji Soboru Watykańskiego II *Gravissimum educationis* nr 6 i 7. W nr 6 wskazano, że do rodziców należy podstawowy i niezbywalny obowiązek wychowania dzieci. Mają oni prawo do wolnego wyboru szkoły. W obowiązku tym powinna pomagać rodzicom władza państwowa. Zgodnie z zasadami sprawiedliwości rozdzielczej, powinna dbać o taki podział subsydiów państwowych, aby rodzice mogli wybrać szkołę dla swych dzieci w sposób wolny i zgodny z własnym sumieniem. W nr 7 niniejszej Deklaracji, Kościół przypomina rodzicom a nawet domaga się, aby ich dzieci były wychowywane i kształcone w szkołach o zharmonizowanej formacji chrześcijańskiej<sup>23</sup>.

Należy tu wskazać, że Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku w art. 48 stanowi, że „Rodzice mają prawo do wychowania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniem. Wychowanie to powinno uwzględniać stopień dojrzałości dziecka, a także wolność sumienia jego sumienia i wyznania oraz jego przekonania”<sup>24</sup>. Natomiast w art. 70 ust. 3 Konstytucji rodzicom dano wolność wyboru dla swoich dzieci szkół innych niż publiczne<sup>25</sup>.

---

<sup>23</sup> J.A. FUENTES ALONSO, w: *Kodeks Prawa Kanonicznego, Komentarz*, red. P. Majer, Kraków 2011, s. 609.

<sup>24</sup> Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 [dalej: Konstytucja].

<sup>25</sup> J.A. FUENTES ALONSO, w: *Kodeks Prawa Kanonicznego...*, op. cit., s. 610.

### 3.3. Prawo i obowiązek Kościoła względem wychowania dziecka

Kolejne kanony, w których zawiera się termin „wychowanie” to kan. 794<sup>26</sup> oraz 795<sup>27</sup> dotyczą praw i obowiązków przysługujących Kościołowi w dziedzinie nauczania. P. Majer w Komentarzu do Kodeksu Prawa Kanonicznego, nauczanie dzieli na dwie kategorie: wychowanie religijne i kształcenie w dziedzinach świeckich. Wychowanie religijne należy do kompetencji Kościoła na mocy nadprzyrodzonego posłannictwa i nakazu Bożego. Kształcenie w dziedzinach świeckich przysługuje Kościołowi, ponieważ wychowanie poza religijne nie jest monopolem państwa. W wychowaniu religijnym oraz świeckim wyróżniono dwa sektory. Pierwszy z nich to sektor nauczania, jest ukierunkowany na „systemowe przyswajanie intelektualne określonej dziedziny wiedzy”. W nauczaniu przyjmuje się trójstopniową gradację: podstawową, średnią i wyższą. Podział ten dotyczy zarówno nauczania religii jak i dyscyplin naukowych świeckich. Drugi sektor, czyli formacja, polega na „zaszczepianiu norm i postaw w zachowaniu i działaniu, ukierunkowana na osobę indywidualną (...) nie niesie z sobą przyznawania tytułów lub dyplomów”<sup>28</sup>.

Podsumowując analizę do kompetencji Kościoła (duszpasterzy) należy nauczanie religii zarówno we własnych centrach jak i państwowych lub prywatnych. Religijna formacja dzieci jest w kompetencjach rodziców, którzy mogą liczyć na pomoc ze strony nauczycieli religii będących w centrach nauczania.

---

<sup>26</sup> § 1. Z szczególnej racji prawo i obowiązek wychowania należy do Kościoła, któremu została zlecona przez Boga misja niesienia ludziom pomocy, aby mogli osiągnąć pełnię życia chrześcijańskiego.

§ 2. Do duszpasterzy należy obowiązek czynić wszystko, ażeby wszyscy wierni mogli otrzymać katolickie wychowanie.

<sup>27</sup> Ponieważ prawdziwe wychowanie powinno objąć pełną formację osoby ludzkiej, zarówno w odniesieniu do celu ostatecznego, jak i w odniesieniu do dobra wspólnego społeczności, dlatego dzieci i młodzież tak winny być wychowywane, ażeby harmonijnie mogły rozwijać swoje przymioty fizyczne, moralne oraz intelektualne, zdobywać coraz doskonalszy zmysł odpowiedzialności, właściwie korzystać z wolności i przygotowywać się do czynnego udziału w życiu społecznym.

<sup>28</sup> J.A. FUENTES ALONSO, w: *Kodeks Prawa Kanonicznego...*, op. cit., s. 611.



### 3.4. Szkoła miejscem wychowawczym

W treści kan. 796<sup>29</sup> wskazano, że szkoły są ośrodkiem, który pomaga rodzicom osiągnąć cele wychowawcze wobec dzieci. Sami rodzice nie są w stanie podołać tym celom. Szkoły pełnią funkcję pomocniczą, uzupełniającą, stąd wymóg wzajemnej współpracy między rodzicami a szkołą<sup>30</sup>.

W tekście kan. 797<sup>31</sup> sam wyraz „wychowanie” nie występuje, ale odnosi się on do wyboru szkoły dla dzieci. Jak już wspomniano analizując kan. 793 państwo zobowiązane jest do współfinansowania nie tylko szkół publicznych, ale również niepaństwowych. Dzięki temu rodzice mają swobodę wyboru szkół dla dzieci. Sprawiedliwość rozdzielcza wymaga, by z prawa wyboru szkoły mogli korzystać ludzie również mniej zamożni<sup>32</sup>.

Kan. 798<sup>33</sup> jest kolejnym z kanonów zawierający wyraz „wychowanie”. Wprowadza on rozróżnienie na szkoły katolickie oraz na szkoły, w których realizuje się katolickie wychowanie. Prawodawca kodeksowy podkreśla rolę wychowania katolickiego w sposób pozytywny. Wskazuje, że rodzice, gdy szkoła nie zapewni katolickiego wychowania, są zobowiązani do uzupełnienia tego braku<sup>34</sup>.

---

<sup>29</sup> § 1. Wśród środków wychowania wierni powinni bardzo cenić szkoły, które są dla rodziców główną pomocą w wypełnianiu obowiązku wychowania.

§ 2. Rodzice mają ściśle współpracować z nauczycielami, którym powierzają nauczanie swoich dzieci. Również nauczyciele w wypełnianiu swojego obowiązku powinni ściśle współpracować z rodzicami, których też winni pilnie wysłuchiwać; należy organizować i doceniać zrzeczenia lub zebrania rodziców.

<sup>30</sup> J.A. FUENTES ALONSO, w: *Kodeks Prawa Kanonicznego...*, op. cit., s. 612.

<sup>31</sup> W wyborze szkoły rodzice powinni mieć prawdziwą wolność. Stąd wierni mają zabiegać o to, ażeby społeczność świecka uznała tę wolność rodziców i zachowując wymogi sprawiedliwości rozdzielczej wyposażyła ją w odpowiednie subsydia.

<sup>32</sup> J.A. FUENTES ALONSO, w: *Kodeks Prawa Kanonicznego...*, op. cit., s. 612-613.

<sup>33</sup> Rodzice powinni kierować swoje dzieci do szkół zapewniających katolickie wychowanie. Jeśli nie mogą tego uczynić, mają obowiązek sami zatroszczyć się o to, by dzieci poza szkołą otrzymały należne wychowanie katolickie.

<sup>34</sup> J.A. FUENTES ALONSO, w: *Kodeks Prawa Kanonicznego...*, op. cit., s. 613.

Kan. 799<sup>35</sup> stanowi, że na wiernych Kościoła spoczywa szczególnie obowiązek, aby prawa człowieka odnoszące się do wychowania zostały uznane i w pełni zastosowane przez organy władzy oraz instytucje społeczne<sup>36</sup>.

Kan. 804<sup>37</sup> stanowi, że katolickie wychowanie, realizowane za pomocą przedmiotu „religia oraz duszpasterska opieka” podlega władzy kościelnej. Wymóg ten stawiany jest również w szkołach niekatolickich.

W Kodeksie Prawa Kanonicznego zawierają się inne kanony, w strukturze których odnajdujemy wyrażenie „wychowanie”. Są to m.in. kan. 868 – dotyczy warunku godziwego chrztu, dziecko powinno zostać wychowane po katolicku. Kan. 1055 – dotyczy celów małżeństwa, gdzie jednym z nich jest zrodzenie i wychowanie potomstwa. Kan. 1125 – dotyczy małżeństw mieszanych i zobowiązania do katolickiego wychowania. Przepis kan. 1689 zawarty w księdze VII KPK nakłada obowiązek na sędziego upomnienie stron procesu zakończony stwierdzeniem nieważności małżeństwa o ich obowiązkach wychowawczych.

### Zakończenie

Podsumowując analizowane normy kodeksowe, prawodawca w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 roku zwraca uwagę na obowiązek i prawo rodziców do wychowania dzieci. Ponad to państwo

---

<sup>35</sup> Wierni mają zabiegać o to, ażeby ustawy państwowe dotyczące kształcenia młodzieży zapewniały jej także w szkole wychowanie religijne i moralne, zgodne z sumieniem rodziców.

<sup>36</sup> J.A. FUENTES ALONSO, w: *Kodeks Prawa Kanonicznego...*, op. cit., s. 614.

<sup>37</sup> § 1. Władzy kościelnej podlega katolickie nauczanie i wychowanie religijne przekazywane w jakichkolwiek szkołach, albo przy pomocy różnych środków społecznego przekazu. Jest rzeczą Konferencji Episkopatu wydać w tej sprawie ogólne normy, a do biskupa diecezjalnego należy kierowanie tą dziedziną i czuwanie nad nią.

§ 2. Ordynariusz miejsca powinien zatroszczyć się o to, ażeby osoby wyznaczone do nauczania religii także w szkołach niekatolickich, odznaczały się zdrową nauką, świadectwem życia chrześcijańskiego i umiejętnością pedagogiczną

i Kościół mają obowiązek wspierania rodzin w tym działaniu. Za pełne wychowanie uważa się takie, które obejmuje pełną formację osoby ludzkiej w sferze fizycznej, moralnej, intelektualnej, społecznej oraz religijnej w kierunku doskonalenia zamysłu odpowiedzialności. Prawodawca zachęca wiernych do doceniania roli szkół i współpracy z nauczycielami i wychowawcami. Samych biskupów zobowiązuje do nadzoru nad szkołami i formami nauczania katolickiego. Władza kościelna powinna również sprawować nadzór nad osobami, które są delegowane do nauczania religii w szkołach<sup>38</sup>.

Ważnym dla katolików dziełem jest wcześniej cytowany Katechizm Kościoła Katolickiego z 1992 roku, przedstawiający w sposób usystematyzowany naukę Kościoła, dokument ten niejednokrotnie wymienia słowo „wychowanie”. Katechizm również zobowiązuje państwo do ochrony wychowania. Samych rodziców czyni się odpowiedzialnymi za ten proces i zobowiązuje się ich do dbania o moralność i formację duchową dzieci. Jedynie nadmieniając, Katechizm zawiera podstawowe wskazówki wychowawcze m.in. podkreśla znaczenie szacunku i życzliwości rodziców, prawo rodziców do wyboru szkoły dla dzieci, prawo samych dzieci do współdecydowania o tym. Jeśli chodzi o permissywizm obyczajów, który wg Katechizmu opiera się na błędnej koncepcji osoby ludzkiej, zaleca się nauczanie poszanowania prawdy, przymiotów serca, moralnej i duchowej godności człowieka<sup>39</sup>.

Przeprowadzona analiza dokumentów *Magisterium Ecclesiae* podejmujących kwestię podmiotów zobligowanych i uprawnionych do wychowania dziecka, pozwala na sformułowanie następujących wniosków *de lege lata*:

1. Wszystkie przedstawione dokumenty łączą się, a każdy kolejny jest dopełnieniem poprzedniego.
2. Dziecko uznawane jest za największy dar rodziców. Wymaga ono szczególnej troski od czasu poczęcia do zakończenia procesu wzrastania.

---

<sup>38</sup> T. BILICKI, *Dziecko i wychowanie w pedagogii...*, op. cit., s. 47-48.

<sup>39</sup> TAMŻE, s. 46-47.

3. Wychowanie jest ważnym procesem, który oddziałuje na wiek późniejszy. Celem wychowania jest osiągnięcie dojrzałości i odbywa się ono w sferze fizycznej, umysłowej, społecznej, kulturowej i duchowej.
4. Ustawodawca w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 roku zwięźle przedstawia podmioty zobligowane i uprawnione, na których to spoczywa ciężar wychowania najmłodszego pokolenia.
5. Rodzice mają szczególny obowiązek oraz uprzywilejowane prawo w kwestii wychowania swoich dzieci. Prawodawstwo Kościoła określa i zabezpiecza w pełni prawo rodziców i prawo dziecka do wychowania, chroniąc w ten sposób kompleksowo prawa podmiotowe.
6. Oprócz rodziców obowiązek wychowania dzieci spoczywa na osobach posiadających prawa rodziców i sprawujących opiekę nad nimi.
7. Podmiotami, które współuczestniczą w wychowaniu jest Kościół, państwo oraz szkoły, które mają obowiązek wspierania rodzin.

Natomiast *de lege ferenda* należy postulować, aby:

Zważając na zmieniające się warunki społeczno-kulturalne nie należy zatracać wartości wychowawczych, trzeba przypominać rodzicom o obowiązku formowania młodego pokolenia i wpajania w nich wartości chrześcijańskich.

Należy przypominać rodzicom oraz jednostkom współodpowiedzialnym za wychowywanie młodego pokolenia o współdziałaniu w tym procesie.

### **Entities obligated and authorized to raise a child under the 1983 Code of Canon Law**

The article includes considerations about the entities obliged and entitled to raise a child on the basis of the Code of Canon Law of 1983 in force. The aim of the article is to familiarize the reader with a given topic by analyzing

the code norms and indicating which entities are responsible for the child's educational process.

At the outset, attempts were made to define the term „child”. The ecclesiastical legislator by „child” means a minor before the age of seven who does not have the ability to act rationally. Other definitions are presented in the pedagogical dictionary, contrary to the teaching of the Church. In Polish law, the legal definition is presented in the Act on the Ombudsman for Children, on the basis of which, a child is every human being from conception to the age of majority. The term „upbringing” was successively specified, indicating secular definitions. The last part will concern the main analysis of code norms referring to entities responsible for the upbringing of a child. Parents are indicated here as the basic social unit, fulfilling the duties of parents with the help of state authorities, the church and the school.

The whole discussion will end with a summary, which will include conclusions *de lege lata* and *de lege feranda* based on the analyzed documents of *Magisterium Ecclesiae*.

SŁOWA KLUCZOWE: wychowanie; dziecko; obowiązek rodziców; wychowanie dziecka

KEYWORDS: upbringing; child; parents' duty; raising a child

#### **NOTA O AUTORZE**

**MGR LIC. ROKSANA PATRYCJA CZUBA** – doktorantka na Wydziale Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II.